

جشن نوروز در تاجیکستان

"خیدیرایام؛ عید بزرگ؛ "عید سر سال"؛ "عید سال نو" اسامی جشن نوروز در تاجیکستان است. جشن نوروز برای مردم تاجیکستان، جشن ملی و دیرینه است. تاجیک ها از نوروز به مثابه رمز دو ستی و زنده شدن کل موجودات یاد می کنند. مراسم نوروز در شهرهای مختلف تاجیکستان با شکوه و آداب خاصی برگزار می شود.

نوروز در تاجیکستان

جایگاه ویژه نوروز در میان مردم تاجیک

ر سوم و سنن مشترک در جای جای زندگی مردم تاجیک وجود دارد. آداب و سنن نیاکان از جمله جشن های مهرگان و نوروز مورد توجه مردم این جمهوری است و آحاد مردم آن را در ابعاد گسترده ای گرامی می دارند. پس از استقلال نیز از طرف دولت این اعیاد، تعطیل رسمی اعلام شده است.

عید بزرگ؛ نام عید نوروز در تاجیکستان

یکی از جشن های بسیار مهم ایرانیان که با آغاز فصل بهار، همه ایرانی نژادان کشورهای مختلف جهان به آن توجه می کنند، جشن نوروز است. اهمیت این روز باعث شد پس از گسترش اسلام در سرزمین ایران با وجود تغییر های گوناگونی که در مراسم آن صورت گرفته است؛ ولی به شکل نسبتاً یکسان در این جوامع برقرار بماند.

در تاجیکستان و بعضی دیگر از نقاط آسیای مرکزی آن را "خیدیرایام" یا عید بزرگ و "عید سر سال" یا "عید سال نو" می نامند.

علاقه عمیق تاجیکستانی ها به نوروز

شاید بتوان از مراسم نوروز در تاجیکستان به مثابه یکی از رنگارنگ‌ترین نوروزهای منطقه نام برد. نوروز در زمان شوروی گاه ممنوع و گاه بی‌اهمیت و گاه بی‌اهمیت و بی‌رنگ جلوه داده شده بود. اما ریشه‌های عمیق این سنت بین مردم تاجیکستان باعث نگهداری آن در همه دوران شوروی و پس از آن شد. حدود سال ۱۹۲۷ در دوره شوروی جشن نوروز در شهر "خجند" از لحاظ اولویت، نخستین عید اعلام شد. اما این مساله با انتقاد بعضی روحانیون و رهبران کمونیست این ناحیه مواجه شد. به همین دلیل تا دهه ۱۹۷۰ مردم از ترس اینکه مبدا آنان را ضد دین و ملحد بخوانند، به طور خصوصی و شخصی در خانه‌ها و روستاهای خود این عید را جشن می‌گرفتند.

نوروز در خجند

تلاش گسترده روشنفکران تاجیک برای حفظ جشن نوروز

در دهه ۱۹۸۰، وقتی حکومت شوروی هنوز برقرار بود، مردم و به خصوص روشنفکران تاجیک به برگزاری با شکوه مراسم نوروز پرداختند و تلاش زیادی برای گسترش این جشن و رواج آن در بین جوانان تاجیک کردند. در همین راستا نقش روشنفکران ملت تاجیک از جمله: "باباجان غفوراف"، "صدرالدین عینی"، "ابولقاسم لاهوتی"، "میرزا ترسون زاده"، "باقی رحیم زاده" و... بسیار بزرگ و ارزنده است.

ممنوعیت برپایی جشن نوروز در حکومت شوروی

در دوران حکومت شوروی برگزاری نوروز با موانع و مسائل زیادی روبه‌رو بود و شوروی سعی کرد جشن‌های ملی را ضعیف کند واز بین ببرد. چون برابر اساسنامه حزب کمونیست، هر تظاهر یا تفاخر به ملیت ویژه، ناروا شمرده می‌شد. به همین دلیل ملت‌های آسیای مرکزی ناچار شدند که از برپا داشتن آیین و رسوم ملی خودشان چشم‌پوشند.

نوروز، میراث گرانبهای نیاکان مردم تاجیکستان

پژوه‌شگران بر این نظرند که هرچند تجلیل نوروز در دوران شوروی در تاجیکستان ممنوع بوده است، مردم این کشور توانسته‌اند جشن نوروز را به مثابه بخشی از فرهنگ و میراث نیاکان خود تا امروز حفظ کنند. سرانجام نوروز که در زمان شوروی، روزی معمولی محسوب می‌شد، پس از فروپاشی به روز تعطیل تبدیل و پس از استقلال تاجیکستان در سال ۱۹۹۱ از طرف دولت تاجیکستان به عنوان جشن ملی پذیرفته شد.

استقلال تاجیکستان و احیا جشن نوروز

با اعلام استقلال تاجیکستان این جشن باستانی دوباره در قلمرو این کشور احیا و زنده شد و از آن سال تا کنون همه ساله با حضور رییس‌جمهور و دیگر مقامات بلندپایه تاجیک به مدت سه روز در این کشور برگزار می‌شود. از هنگامی که تاجیکستان از کشور جماهیر شوروی جدا و یکسره مستقل شده است، دستگاه حاکم کشور نیز در برگزاری آیین‌های نوروزی با مردم همکاری و همیاری می‌کند. گاه دسته‌های موزیک ارتش را برای شاد کردن مردم در دسترس آنان قرار می‌دهد.

نوروز در تاجیکستان

آیین های پیش از نوروز در تاجیکستان

جشن نوروز برای مردم تاجیکستان، جشنی ملی و دیرینه است. تاجیک ها از نوروز به مثابه رمز دوستی و زنده شدن کل موجودات یاد می کنند. امروزه مراسم نوروز در شهرهای تاجیکستان با شکوه و با برنامه ریزی انجام می شود؛ اما سنت های باستانی و آداب نوروزی در روستاها و کوهستان های تاجیکستان بیش از شهرها به چشم می خورد. در کشور تاجیکستان مردم از شب چهارشنبه سوری و با برگزاری مراسم سنتی به استقبال عید نوروز می روند. در این کشور به مناسبت نوروز، چهار روز اول فروردین تعطیل رسمی است .

خانه تکانی، سنتی کهن در میان تاجیک ها

تاجیک ها همچون دیگر نژادها آیین و آداب خاصی برای جشن نوروز دارند. روز نوروز در تاجیکستان با سال شمار دهقانی تاجیکی، اول ماه حمل و با حساب میلادی بیست و یکم مارس شروع می شود. این روز به نام "خیدیر ایام" یعنی جشن بزرگ معروف است. مردم تاجیکستان به ویژه بدخشانیان در ایام نوروز خانه تکانی و ظروف خانه را کاملاً تمیز می کنند تا گردی از سال کهنه باقی نماند. برابر رسم دیرینه نوروز قبل از شروع عید نوروز، بانوی خانه وقتی خورشید طلوع کرد، دو جارو را که سرخ رنگ است و در فصل پاییز از کوه جمع آوری کرده و تا جشن نوروز نگه داشته، جلوی خانه را ست می گذارد. زیرا رنگ قرمز برای این مردم رمز نیکی، پیروزی و برکت است. پس از طلوع کامل خورشید هر خانواده می کوشد هر چه زودتر و سایل خانه را بیرون آورد و پارچه قرمزی را بالای سر در ورودی خانه بیاویزد که این معنی همان رمز نیکی و خوشی ایام سال است. سپس درها و پنجره ها باز می شود تا هوای نوروزی و بهاری که حامل برکت و شادی است، وارد خانه شود.

آیین های اسفندگان تاجیک ها

تاجیک ها پیش از مراسم نوروز مراسم متعددی دارند که با نزدیک شدن بهار و کارهای دهقانی به جا می آورند. یکی از مراسم اسفندگان تاجیک ها، آیین "جفت برادران" است که کشاورزان انجام می دهند. در این آیین، کشاورزان هر مرحله یا خانواده، یک جفت گاو کشاورزی یا "ورزاو" را به خیش می بندند و با شادی و هلهله، شخم زنی نمایشی انجام می دهند. بدین ترتیب، فصل کشت بهاره را آغاز می کنند. این مراسم را "حوت" می نامند. حوت از نظر دهقانان آخرین ماه سال است. تاجیک ها از قدیم در این ماه برای کشت و کار بهاری آماده می شدند. در این خصوص سرود، اشعار و ضرب المثل های گوناگونی نقل کرده اند.

تقسیم بندی خاص ماه حوت از نگاه تاجیک ها

تاجیک ها بنا به تغییرهای سریع و تصادفی در ماه حوت، آن را به چهار بخش تقسیم کرده اند: ۱۷ روز آن حوت، هفت روز اجوزا و سه روز عکس و سه روز واپسین هم نحس (منحوس) است که پس از سه روز نحس سال شمسی (همان سال باستانی ایرانی) به پایان می رسد. سال جدید با نوروز شروع می شود.

گل گردانی، یکی از آیین های نوروز

یکی دیگر از مراسم مهم وابسته به نوروز و کارهای دهقانی "گل گردانی" نام دارد. معمولا بهار تاجیکستان زودتر از ایران آغاز می شود. پایان زمستان آن کشور، گرم تر از زمستان عادی است؛ از این رو، گل و سبزه فراوان می شود. مردم تاجیکستان از زمان های قدیم به مناسبت بیداری طبیعت و آغاز شکوفه دهی گل ها و درختان به گل گردانی می پرداختند.

آیین گل گردانی، نوید آغاز بهار

آیین گل گردانی چنین انجام می شود که نزدیک نوروز، گروه هایی از مردم، مخصوصا کودکان، به کوه و صحرا ره سپار می شوند و دسته های گل و سبزه فراهم و با خود به شهر می آورند. با آن دسته گل ها به میان مردم می روند. بدین ترتیب، آمدن نوروز و پایان زمستان را به مردم مژده می دهند و آنان را به جشن و شادمانی فرا می خوانند. آن ها در این مراسم آمدن جشن بهار را چنین نوید می دهند:

گل آوردم از اون پایان

خبرت می کنم دهقان

بته غله به گل گردان

بهار نو مبارک باد

گل زردک ثنا می گه

ثنا می مطلق می گه

به هر پهلوی خدا میگه

بهار نو مبارک باد

استقبال گرم مردم از گل گردان ها

صاحبان خانه به گروه گردان‌ها که از ۵ تا ۱۰ نفر هستند، انعام می‌دهند. گل‌ها را به چشم و ابروان خود مالیده و از صحت و سلامت و به بهار نو رسیدن خود اظهار شادی می‌کنند. پس از بوییدن و بوسیدن گل‌ها، این ورد را به زبان می‌رانند: "سبکی تو از من، سنگینی من از تو"

گل گردانی؛ وظیفه کودکان و نوجوانان

در گذشته و تا اواسط قرن بیستم میلادی وظیفه ی گل گردانی بر عهده بزرگسالان ۲۵ تا ۴۰ ساله بود؛ اما این مراسم را اکنون در اکثر محل‌ها کودکان و نوجوانان انجام می‌دهند. گل گردان‌ها در محل‌های دیگر گل‌ها را دسته دسته کرده و یا در نوک چوبی بسته در کنار در خانه‌های اهل روستا یا شهر در خاک فرو می‌کردند. سپس سرود می‌خواندند و صاحبان خانه نیز به آن‌ها انعام می‌دهند. دسته گل گردان‌ها با پول به دست آورده خود چهارپایی می‌خریدند و خوراکی پخته و ریش سفیدان ده خود را دعوت کرده و به آنان غذا می‌دادند.

گل گردانی، سنت اصیل تاجیک‌ها

به این نکته باید توجه کرد که مراسم گل گردانی، تفریح یا خوش گذرانی نیست؛ بلکه مراسمی کاملاً با محتوا و مضمون و ماهیت است. مراسمی است به ورود و قدوم و پذیرایی از نوروز و وداع و بدرود با سال قبل. پیران پس از خوردن خوراک و ختم مراسم، جوان‌ها را دعا نموده و می‌گفتند: "الهی شما هم در بهار امسال مانند گل شوید."

آیین گل گردانی در تاجیکستان

سمنک پزی، یکی از آیین های نوروز

رسم دیگری که به مناسبت آغاز فصل بهار صورت می گیرد "سمنک پزی" است. تاجیک ها و دیگر ایرانی نژادان پیش از نوروز در ظرف های مخصوصی سبزه می رویانند و از شیر آن ها سومنک درست می کنند. این سنت نیز از زمان های قدیم مرسوم بوده است. سمنک از طعام های نوروزی بوده و در خانه های دهقانان آن را دسته جمعی تهیه می کنند. معمولا در آغاز جشن نوروز پیرزنان تصمیم به انجام این کار می گیرند. در ایران نیز این طعام را سمنو می گویند و بر سر سفره ی نوروز می گذارند.

سمنک، نماد رزق، برکت و زراعت

بنا به عقاید رایج میان مردم، سمنک علاوه بر خوراک پرمفعت و سالم، رمز برکت، فیض و رونق خاندان و امور کشت و زراعت است. شرکت مردان هنگام پخت سمنک جایز دانسته نمی شود و حتی ممنوع است. با اعتقاد زنان، چون سمنک خوراک مقدس است، حضور مرد را تحمل ندارد و سمنک خراب می شود. در شب تهیه سمنک، زنان برای خود تفریحاتی دارند. یکی افسانه می گوید، دایره می زنند و می رقصند، سرود می خوانند. پیرزنان رساله سمنک می خوانند و از سمنک تعریف می کنند تا مبادا خواب به چشم زنان بیاید. صبح زود، زنان مراسم سمنک پزی جمع می شوند و بزرگ زنان آنان سرپوش دیگ را بر می دارد و طبیعی است، طبق نخست را به مسجد می فرستند و بقیه را بین خود تقسیم می کنند.

سنت سمنک پزی در تاجیکستان

چهارشنبه آخرون و باورهای خاص مردم

مردم تاجیکستان جنوبی و مرکزی هفته آخر اسفندماه نیز مراسمی دارند که آن را "چهارشنبه آخران" یا "چهارشنبه آخرون" و "شب سوری" می‌نامند. درباره ماه اسفند نیز چنین عقیده دارند که خداوند همه سال به بندهای گنهکارش ۱۲ هزار آفت و بلا می‌فرستد که ۹ هزارتای آن به ماه اسفند تعلق دارد. بنابراین، مردم برای خلاص از گناه‌ها در هفته آخر اسفند، هنگام عصر تا غروب آفتاب آتش افروخته، خُرد و کلان به نوبت از بالای آن می‌پزند. هنگام پریدن از روی آتش آرزو می‌کنند که همیشه مثل این آتش، سرخ یعنی با صحت و سلامت باشند و غم و اندوه و مشقت از آن‌ها دور باشد و کشت‌وکار دهقانان پرمحصول باشد.

پرش از روی آتش و ترانه خوانی، رسمی در میان تاجیک‌ها

این رسم در میان تاجیک‌های منطقه شمالی نیز معمول است. مردم وادی حصار، قلاتگین و کولاب عصر چهارشنبه آخر سال هنگام غروب آفتاب در چهارراه‌ها محل عبور و مرور مردم است یا کنار خانه‌ها آتش افروخته، خُرد و کلان از بالای آن سه بار می‌پزند. در همین مراسم بسیاری از کدورت‌ها، کینه‌ها و دشمنی‌ها به دوستی، صلح و صفا تبدیل می‌شود. همه با هم ترانه‌ها و سرودهای حاکی از محبت، عشق، دوستی، امید و آرزو می‌خوانند.

شب سوری، فرصتی ویژه برای دختران دم بخت

در شب سوری، دختران دم بخت برای گشایش زندگی و به خانه بخت رفتن، چند بار از زیر مجسمه‌های شیر رد می‌شوند. در این شب دختران و زنان به فال گوش می‌ایستند. دختران دم بخت بر سر چهار راه‌ها ایستاده، کلیدی زیر پا می‌گذارند و به سخن رهگذران گوش می‌دهند. از سخن آن‌ها، نیت خود را تغییر می‌کنند و معمولاً امیدوار و شاد به خانه بر می‌گردند.

جشن آتش پرک، از آیین‌های پیش از نوروز

تاجیک‌ها از سایر جشن‌های مرتبط با ایام نوروز، جشن "آتش پرک" یا "الوپرک" را در شب روز اول سال نو جشن می‌گیرند که نسخه‌ای از چهارشنبه سوری است. با پریدن از روی سه "گلخن" (مشعل) از چوب‌های سرو می‌خوانند: "رنجوری و زردی من از تو، سرخی و خرمی تو از من". عده‌ای به هنگام پریدن از روی آتش، ظروف سفالی بر آتش می‌افکنند، گویی بلاهای ناگهانی سال بعد را می‌شکنند. گرچه امروزه این رسم کمتر در این کشور اجرا می‌شود، آتش روشن کردن جزو مراسمی است که دولت طی برگزاری جشن نوروز اجرا می‌کند. آن‌ها بر این باورند که با پریدن از روی آتش، گناهانشان نیز بخشوده می‌شود. در حال برگزاری مراسم در تاجیکستان به مراتب کاهش یافته است.

رفتن بر سر مزار رفتگان، یادگاری از سنت های ایرانی

همچنین، در برخی از نقاط تاجیکستان، مردم در روزهای پایانی سال سری به گورستانها میزنند تا یادی از مردگانشان کنند. گویا این رسم، یادگار سنتهای باستانی ایرانیان است که معتقد بودند در هفته پایانی سال، روح در گذشتگان به زمین و میان بازماندگان برمیگردد تا از حال آنان آگاه شود. رفتن مردم به سر گور مردگان، این دیدار ارواح را با بازماندگان آنها آسان تر می کند.

آیین های زمان نوروز در تاجیکستان

دسترخوان، سفره هفت سین تاجیک ها

تاجیکها نیز تقریباً همچون ایرانیها سفره هفت سین می چینند که به آن سفره "دسترخوان" می گویند. در دسترخوان باید هفت شی گذاشته شود که با حرف "سین" شروع می شود از قبیل: سمنک، سمات، سمبوسه، سبزی، سنجد، سیب و سنبل.

سفره هفت سین تاجیک ها

آیین گلگشت، آغاز نوروز تاجیک ها

علاوه بر این، در این سفره باید هفت نوع شیرینی گذاشته شود و در وسط اتاق شمعی را به نشانه روشنایی و خوشبختی و گیاه سبز را به نشانه خوشحالی و خرسندی در این سفره می گذارند. تاجیک ها جشن نوروز را برخلاف ایرانی ها به خیابان ها می کشانند تا همه در آن شریک باشند. بر اساس این آیین که به آن گلگشت نوروزی گفته می شود، ساکنان شهرها در روز اول نوروز به پارک ها و گلگشت ها می روند و با اجرای برنامه های متنوع، نوروز را جشن می گیرند.

در واقع نوروز در تاجیکستان فقط به خانه ها نمی آید؛ بلکه همه شهر را متحول می کند. در حال حاضر جشن نوروز به طور گسترده در همه نقاط تاجیکستان از جمله: سغد، ختلان، حصار، رشت، بدخشان و دوشنبه برگزار می شود.

آغاز نوروز در تاجیکستان با صدای سرنا

اولین روز سال نو در تاجیکستان صبح زود با صداهای کرنی، سرنا و فلوت آغاز می شود که مردم را به تجلیل از این جشن فرا می خواند. در وسط میدانی که مراسم تجلیل از نوروز در آن برگزار می شود، آتشی را روشن می کنند. به خاطر امید به زندگی خوبتر و دوری از بدی ها همه شرکت کنندگان در مراسم گرد آن می چرخند و در گوشه دیگر میدان آواز خوان ها اشعار نوروزی را می خوانند.

اعلام آغاز نوروز

بازی های نوروزی در تاجیکستان

رسم‌ها و بازی‌های نوروزی گوناگون است و تجلیل نوروز را نمی‌توان بدون برگزاری بازی‌ها و مسابقه‌های کشتی، اسب‌سواری، تیراندازی با کمان، خروس جنگی و رهاکردن کبوتران تصور کرد. در ایام این جشن فرهیخته، اسب‌سواران از همه نقاط تاجیکستان در یکی از مناطق تعیین شده جمع می‌شوند و مراسم بزکشی را برگزار می‌کنند. این مراسم یکی از پرتعدادترین ورزش‌ها در این جشن به شمار می‌رود. همچنین، بهترین کشتی‌گیران از همه نقاط تاجیکستان و کشورهای همسایه به این منطقه سفر می‌کنند تا مراسم کشتی را باشکوه برگزار کنند. دختران در باغ گرد آمده، ارغنجک (تاب بازی) می‌کنند. جوانان در میدانی مشغول تخم جنگ (تخم مرغ بازی)، کبک جنگ، خروس جنگ و کشتی می‌شوند. همه این بازی‌ها تا پاسی از شب ادامه می‌یابد. روز دوم هم از صبح زود شادی سرور در گذرگاه ده و کوچه‌ها آغاز شده و تا آخر روز دوام دارد.

بازی های سنتی نوروزی در میان تاجیک ها

سنت های خاص تاجیکی برای نخستین روز نوروز

تاجیک‌ها در نخستین روز نوروز، صبحانه را با انواع غذاهای شیرین صرف می‌کنند که عبارت است از: حلوا، شیر برنج و غوز حماچ؛ به این امید که تا پایان سال زندگی‌شان شیرین باشد. پس از صرف صبحانه پارچه‌ی سرخی را بالای در ورودی خانه می‌آویزند که آن‌را نشانه بهروزی و خوشبختی می‌دانند. آن‌گاه اثاث خانه را که از قبل تمیز کرده‌اند، به طرزی نیکو می‌چینند، سپس پنجره‌ها را می‌گشایند تا نسیم نوروزی در زوایای خانه به گردش درآید. همه لباس تازه به تن می‌کنند و کوچک‌ترها در حالی که غنچه‌ای از گل سرخ در دست دارند، نزد بزرگ‌ترها می‌روند و با گفتن "شاگون بهار مبارک" سالی خوش برایشان آرزو می‌کنند.

مسابقه‌ی بُزکشی، سنت باستانی جدایی‌ناپذیر جشن نوروز

مسابقه‌ی بُزکشی هم یکی دیگر از برنامه‌های جدایی‌ناپذیر جشن نوروز در تاجیکستان است. لاشه بز را میان میدان می‌گذارند. از بلندگویی که آن سوی میدان نصب شده، هر دور مقدار جایزه و نام کسبه‌ای را اعلام می‌کنند که هزینه جایزه این دور را متقبل شده است. مسابقه تا جایی ادامه می‌یابد که جایزه دهنده‌ای باشد. در زمین باز میدان بزکشی دو تکه پارچه قرمز بیش از هر چیز جلب توجه می‌کند: یکی پرچم جایی که مقصد نهایی لاشه بز است و دیگری دستار داور مسابقه که با ریش سفید و بلندش در تضاد کامل قرار دارد. او را وسط میدان نمایان می‌کند. مسابقه بزکشی شاید تنها میراث باقی مانده‌ای است که حس جنگ‌های سلحشورانه باستان را در ذهن هر تماشاگری تداعی می‌کند.

غذاها و شیرینی‌های سنتی نوروزی، هنر زنان تاجیکی

پختن غذاهای نوروزی به دست زنان از مهم‌ترین عناصر جشن نوروز در تاجیکستان است. در روزهای عید نوروز تهیه انواع غذا از قبیل: نان‌های مخصوص تنوری، نان راجله، کمانچه، نان سمرقندی و انواع سمبوسه و شیرینی، حلواهای کاردچ، حلوا کنجدی و ... بر عهده زنان تاجیک است. آتش پزیده (آش رشته) نیز که با سبزیجات تازه آماده می‌شود، از دیگر مراسم نوروزی تاجیک هاست. زنان با آرد، حبوبات و مواد خوراکی دیگر، آتش بریده می‌پزند. این مراسم شباهت زیادی به مراسم "قاشق زنی" در ایران دارد.

باچ و کلا غوز غوز؛ سنت های شب دوم سال نو

در تاجیکستان در شب دوم سال نو از کله و پاچه گو سفند و گندم غذای مخصوصی تهیه می‌کنند که به آن "باچ" می‌گویند. وقت شام بچه‌ها بام به بام گشته از روزنه درون خانه، رومالی (روسری) را برای دریافت تحفه نوروزی دراز می‌کنند و آمدن نوروز را با سرودخوانی جشن می‌گیرند. تاجیک‌ها این سنت را "کلا غوز غوز" می‌نامند. صاحب‌خانه حتما باید آن را اجرا کند.

ایام سلام؛ سنت روز سوم سال نو

در این روز رد کردن خواستگاری دوشیزگان ممنوع است و صاحب‌خانه مجبور است برخلاف میل خود برای ازدواج دخترش راضی شود. صبح روز سوم نوروز، سلام نوروزی یا "ایام سلام" شروع می‌شود. اگر طی سال گذشته به این خانه عروس آورده باشند، او در این روز به دیدار والدین خود می‌رود.

اصول مشترک آیین نوروز میان تاجیک‌ها و ایرانی‌ها

برگزاری آیین‌های نوروزی در تاجیکستان و نزد مردم تاجیک، به شکوه و ارجمندی آنچه نزد ایرانیان رواج دارد، نیست و ساده‌تر و تا اندازه‌ای پرسروصداتر انجام می‌شود. ولی از نظر استخوان‌بندی، بیشتر کارهایی که ایرانیان این دیار انجام می‌دهند، نزد تاجیک‌ها نیز رایج است. معمولاً برگزاری آیین‌های شادمانی تاجیک‌ها به صورت گروهی و همگانی و تا جایی که امکان دارد، در "عیدگاه" یا "جشن‌گاه" یا هر جای رو باز دیگر، حتی در کوچه و خیابان، انجام می‌شود و پذیرایی در خانه، چنان‌که در ایران وجود دارد، در آن‌جا چندان رایج نیست.

عیدگاه در تاجیکستان

آیین‌های پس از نوروز در تاجیکستان

مردم تاجیکستان نیز روز سیزدهم فروردین را در دامان طبیعت می‌گذرانند. سیزده‌به‌در برای آنان به نوعی هجرت و گریختن از خویشتن است و معتقدند همان‌گونه که زمین و زمان تازه می‌شود آنان باید روح خویش را با پاک کردن از آلودگی‌ها تازه کنند.

روز طبیعت در تاجیکستان

سیزده به در، روز طبیعت در باور مردم تاجیک

مردم تاجیکستان نیز سیزدهمین روز از نوروز را به نام سیزده‌به‌در می‌شناسند و آن را گرمی می‌دارند. آنان در این روز به طبیعت می‌روند و با خواندن سرودهای محلی به رقص و پایکوبی می‌پردازند. در این روز تاجیکی‌ها نزد پیرمردی که عمری طولانی دارد می‌روند و از او دعا می‌گیرند. او برای آن‌ها دعا می‌کند تا عمرشان طولانی شود و سال جدید برایشان اتفاق‌های خوبی به همراه داشته باشد.

پختن شیرینی در دامان طبیعت، یکی از رسوم سیزده به در

تاجیک‌ها با خجسته پنداشتن این روز به طبیعت می‌روند و شادی بیشتر را از آن می‌جویند. در این روز سبزه‌هایی را که برای سفره هفت‌سین یا هفت‌شین خود سبز کرده‌اند به آبی روان می‌سپارند تا آرزوهایشان برای سال جدید برآورده شود. دیگر رسم روز سیزده‌به‌در در میان مردم تاجیکستان پختن شیرینی است. زنان

لباس‌های محلی به تن می‌کنند. در دیگ‌هایی که همراه با خود به طبیعت برده‌اند شیرینی‌های سنتی می‌پزند. بر این باورند که هرکس از آن بخورد سالی شیرین در پیش رو خواهد داشت.

جشن نوروز خانوادگی در تاجیکستان

سخن پایانی

از نظر زیبایی، جشن نوروز در تاجیکستان چشم نواز و باورنکردنی است. در روزهای جشن، بهار به سرزمین باستانی تاجیک می‌آید و زیبایی‌های این سرزمین را دوچندان می‌کند. زرق و برق آفتاب قله‌های کوه را نوازش می‌کند، و قطرات برف شفاف راه خود را از میان گل و لای پیدا می‌کنند. گلزارهای بهاری منادی اصلی این جشنواره هستند. به طور سنتی، بچه‌های روستایی آنها را به عنوان نمادی از آغاز بهار به مردم هدیه می‌دهند.

پیش از هر چیز، مردم تاجیکستان خود را برای نوروز آماده می‌کنند: با پرداخت بدهی‌ها و بخشش کینه‌های قدیمی در این روز از تعطیلات. مردم لباس تمیز می‌پوشند، که نمادی از یک تغییر کامل است. آیین‌هایی با آتش بازی که به ریشه‌های زرتشتی باز می‌گردد، در این روز اجباری است. همه خانواده باید دور هم جمع شوند و به نشانه امید و بهترین آرزوها، یک آتش یا مشعل روشن کنند.

به وقت نهار، میزبانان، میهمانان را به میز جشن دعوت می کنند و با غذاهای سنتی که برای تعطیلات نوروز سرو می شوند، از آنها پذیرایی می کنند. سوماناک (معجون جوانه های گندم)، سامبوسا (رول سوسیس از خمیر پفک یا ریزول با سبزیجات)، سبزی (سبزیجات) از جمله آن غذاهاست. در مجموع باید هفت غذای آیینی وجود داشته باشد که با حرف "س" شروع می شوند.

نوروز چه در شهرها و چه در روستاها به طور گسترده ای جشن گرفته می شود. این روز همه به میدان اصلی می روند تا در نمایش های جشن که با هنر نمایی خوانندگان، رقصندگان و نوازندگان همراه است؛ شرکت کنند. نمی توان جشن نوروز را در روستاهای تاجیکستان بدون اسب سواری، مسابقات ورزشی ملی، جنگ خروس، پرواز بادبادک ها و کبوترها و مسابقه سنتی ربودن بز (بزخکاسی) تصور کرد.

در انتها باید بگوییم که در تاجیکستان نوروز با تشریفات کامل و به صورت اسطوره ای و آیینی برگزار می شود. تاجیک ها در حفظ آداب و سنن ایرانی خود، همواره پابرجا بوده اند. هرچند تجلیل نوروز در دوران شوروی در تاجیکستان ممنوع بود، اما مردم این کشور توانستند جشن نوروز را به مثابه بخشی از فرهنگ و میراث نیاکان خود تا امروز حفظ کنند. این جشن که در تاریخ مردمان آریایی سابقه چند هزار ساله دارد، برای مردم تاجیکستان نیز جشن ملی و سنتی محسوب می شود. در میان آن ها نوروز به عنوان جشن پاکی و آغاز سال نو، جایگاه ویژه ای کسب کرده است.

در تنظیم این مقاله از منابع ذیل استفاده شده است:

سازمند، بهاره (۱۳۹۳). نوروز در کشورهای حوزه تمدنی ایران. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
<https://www.advantour.com/tajikistan/holidays.htm#navroz>

واژگان کلیدی: گرد شگری، تاجیکستان، نوروز، عیدباستانی، خیدیرایام، عید بزرگ، عید سر سال، عید سال نو، آیین گل گردانی، چهارشنبه آخرون، مسابقه ی بُزکشی، سیزده بدر، سمنک پزی، سفره هفت سین.

ترجمه متن از: مجتبی رسولی

تنظیم متن: تیم تولید محتوا پایگاه خبری عالی گرد